

Jačmeň siaty - *Hordeum sativum* L.

JAČMEŇ SIATY – *Hordeum sativum* L.

Z hľadiska svetovej produkcie obilnín sa jačmeň zaraďuje na štvrté miesto za pšenicu, ryžu a kukuricu. Patrí medzi najstaršie obilniny. V minulosti sa využíval prevažne k výžive ľudí. V minulom storočí podiel jačmennej stravy bol pomerne veľký. Pre svoje protizápalové a antiseptické účinky sa považoval za liečivú rastlinu. V zastúpení obilnín na Slovensku patrí jačmeňu druhé miesto za pšenicou. Okrem využitia zrna na kŕmne účely, kde sa zhodnocuje v živočíšnych výrobkoch, ktorých konzumáciou končí vo výžive ľudí, má najvýznamnejšie postavenie ako surovina na výrobu sladu pre výrobu piva.

Botanická a biologická charakteristika

Rod *Hordeum* L. – jačmeň, patrí do čeľade lipnicovitých – *Poacea*. Všetky kultúrne druhy jačmeňov patria pod jeden kultúrny diploidný ($n=14$) druh *Hordeum vulgare* L. - jačmeň siaty. Jačmeň je samoopelivý. Jačmeň môže byť jarný a ozimný so zrnom plevnatým alebo nahým.

Požiadavky na agroekologické podmienky

Jačmeň jarný má pomerne vysoké nároky na podmienky prostredia a vegetačné faktory. Veľmi citlivo reaguje na výkyvy počasia. Najvhodnejším typom pôd sú černozeme, hnedozeme, luvizeme a fluvizeme. Z pôdnych druhov sú to pôdy stredne ťažké, hlinité až piesočnatohlinité, dobre prevzdušnené. Nevhodné sú pôdy ťažké, ílovité, zlievavé a kamenisté. Najlepšie sa mu darí na pôdach s pH 6,0 - 7,1. Najvhodnejšia oblasť pre pestovanie jačmeňa jarného je repárska, prípadne obilninárska.

Technológia pestovania

Pri technológii pestovania treba zohľadňovať spôsob využitia jačmeňa, ktorý môže byť na kŕmne, sladovnícke alebo potravinárske účely. Väčšiu pozornosť musíme venovať jačmeňu využívanému na výrobu sladu.

Zaradenie v osevnom postupe

Najlepšími predplodinami pre jačmeň jarný sú okopaniny hnojené maštalným hnojom (repa cukrová, ľuľok zemiakový, kukurica na siláž, prípadne skoro pozberaná kukurica na zrno, kapusta repková pravá). V repárskej výrobnej oblasti dosahuje dobré úrody aj po pšenici. Po obilninách, ale aj po zaorávaní repných listov je riziko zvýšenia obsahu N-látok v zrne jačmeňa sladovníckeho. Jačmeň jarný sa môže využívať ako krycia plodina pre podsev viacročných krmovín.

Základná a predsejbová príprava pôdy

Základná príprava pôdy je závislá od predplodiny. Po zbere plodín, zberaných na jeseň, sa odporúča orba do hĺbky 0,18 - 0,24 m najneskôr do polovice novembra. Jarná príprava pôdy spočíva v urovnaní a prekyprení povrchu pôdy do hĺbky 0,04 až 0,06 m. Pri klasickom postupe sa používali smyky s bránami. V súčasnom období sa používajú rôzne kombinované kypriče, ktorými je možné pripraviť pôdu pri obmedzenom počte prejazdov po poli.

Výživa a hnojenie

Jačmeň jarný je plodina, ktorá za krátke vegetačné obdobie vytvára veľké množstvo organickej hmoty a preto potrebuje dostatok živín v prístupnej forme s vyváženým pomerom. Pri hnojení je potrebné vychádzať z agrochemických rozborov pôdy. Normatív potreby živín na 1 tonu zrna a príslušného množstva slamy je: N - 24 kg, P - 5,0 kg, K - 20,0 kg. Fosforečné a draselné hnojivá je vhodné zapracovávať do pôdy na jeseň orbou. Hnojenie dusíkom sa odporúča na jar pri predsejbovej príprave pôdy.

Založenie porastu

Základným predpokladom úspešného pestovania jačmeňa jarného je správny výber odrody pre danú lokalitu a pre účel pestovania. Prvým predpokladom pre dosiahnutie dobrej úrody, je použitie uznaného osiva. Jačmeň jarný klíči pri teplote pôdy 1 – 3°C. Sejeme ho čo najskôr na jar, zásadne do dobre pripravenej, vyzretej pôdy, pretože je veľmi citlivý na tzv. „zamazanie“ zrna. Pri extrémne skorej sejbe jačmeň klíči pomaly a hrozí riziko napadnutia pôdnymi mikroorganizmami, poškodenie z nedostatku vzduchu, čím dochádza k horšej vzchádzavosti a nedostatočného vývinu porastu. Optimálna hĺbka sejby pre jačmeň jarný je 30 – 40 mm. Odporúčaný výsevok pre pestovanie v dobrých podmienkach je 3,5 – 4,0 mil. klíč. zrn na ha, v horších podmienkach a pri neskorej sejbe sa zvyšuje na 4,5 mil. klíč. zrn na ha.

Ošetrovanie porastu počas vegetácie

Orientujeme sa na ničenie škodlivých činiteľov ako sú choroby, buriny a škodcovia. Využívame povolené chemické prípravky podľa príslušnej Metodiky ochrany rastlín a Zoznamu povolených prípravkov. V prípade vytvorenia pôdneho prísušku, môžeme porasty brániť od fázy vytvorenia 4. listu, keď sú rastliny primerane zakorenené.

Zber, pozberová úprava a skladovanie

Jačmeň zberáme najskôr po dosiahnutí žltej zrelosti zrna, keď sú zrná tvrdé a najhornejšie kolienka sú pri 75 % rastlín zaschnuté. Množiteľské porasty a jačmeň na sladovnícke účely zberáme v plnej zrelosti. Predčasným zberom dochádza k zníženiu úrody a kvality zrna. Pri oneskorenom zbere dochádza k väčším stratám vplyvom lámavosti stebľa pod klasom. K najmenšiemu poškodeniu zrna dochádza pri zberovej vlhkosti 16 – 18 %. Pri manipulácii so zrnom je potrebné predchádzať mechanickému a biologickému poškodeniu. Po zbere jačmeň predčistujeme, čistíme, prípadne dosušame. Maximálna vlhkosť pre skladovanie osiva je 15 % za aktívneho prevetrávania.